

Ionel CÂNDEA

MĂNĂSTIREA MĂXINENI – UN AȘEZĂMÂNT MONAHAL DIN JUDEȚUL BRĂILA DE CURÂND RESTAURAT

Cuvinte - cheie: Mănăstirea Măxineni, așezământ monahal, Județul Brăila, Matei Basarab, restaurare arheologică.

Deși aflată în ruină până de curând, dar restaurată între 2007 - 2017, mănăstirea de la Măxineni, cu hramul *Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul*, păstrează în pisania¹ așezată de voievodul ctitor și soția sa câteva elemente, în legătură cu împrejurările ridicării ei, din păcate insuficiente pentru o precisă așezare în timp a momentului: „...*Mergându Dumniia Me la oaste, am tăbărâtu prea malul Siretului, ci am văzutu Dumniia Me cestu locu bunu și tare, și era o beserecă mică de nuiale și lipită cu lutu. Deci cu vrerea lui Dumnezeu și cu ajutorulu sfântului hramu amu făcut acestă beserecă de pi[ă]tră, să fie Dumni Mele pomenă. Și au fostu ispravnicu și multu ostenitoru și îndemnătoare jupănu Radulu Vel Căpitan, fiindu fostu despre aceea multu nevoitoru cu seama la isprăvitul erei Enachii, și al doile isprav Lupu Vor (?)*”².

Dincolo de aceste amănunte mai mult sau mai puțin importante pentru cunoașterea exactă a începuturilor *bisericii* ctitorite de voievod, este demn de remarcat faptul că în istoriografia noastră au existat abordări ale problemei datei zidirii mănăstirii³. Am spus *a mănăstirii*, deși, observăm aici, că pisania vorbește de ridicarea unei *biserici*. Se spune doar că aici domnul găsește „...*o beserecă mică, de nuiale și lipită cu lutu*”. Pentru moment, dat fiind împrejurările - domnul merge la oaste, și tăbărând pe malul Siretului, vede „*cest loc bunu și tare*”. Conform obiceiului strămoșesc hotărăște să facă „*beserecă de piatră pentru a-i fi pomenă*”.

¹ Ea a fost desprinsă înainte de 1905 din locul său și a ajuns în împrejurări mai puțin cunoscute la Muzeul mănăstirii Sinaia, de unde în jurul anului 1970 a fost transferată Muzeului de Istorie al RSR, intrând în colecțiile *Lapidarium*-ului.

² Publicată prima dată de N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, II, București, 1908, p. 97, nr. 50 (L), ea a fost reluată și îndreptată ca lectură, la final, de idem, „*Inscripția de la Măxineni*”, în *BCMI*, XXIV, fasc. 67, 1931. Constatăm astfel că la ultima lectură, cea din 1931, N. Iorga citește în loc de „*erumonac Nil, și al doile ispravnic Lupu Vor (?)*” cum făcuse în 1908, „*fiindu fostu despre aceia multu nevoitoru cu seama la isprăvitul erei Enachii, și al doile isprav. Lupu Vor (?)*”.

Dacă pentru ultimul personaj, numele este același și doar calitatea se sugerează a fi alta, „*vor (?)*” deci *vornic* și nu *vist* adică *vist(iernic)*, pentru celălalt, adică pentru „*mult nevoitorul*” ce-a stat alături de „*ostenitorul și îndemnătorul Radu vel căpitan*”, lectura se schimbă radical. El este prima dată *erumonac Nil* iar apoi *erei Enachii*” adică *ieromonahul Nil* respectiv *ieromonah Enachii*.

³ Cei mai mulți autori s-au mulțumit să înregistreze mănăstirea între ctitoriile harnicului domnitor date mai mult sau mai puțin în ordinea ridicării lor, cu atât mai mult cu cât era vorba de o prezentare în cadrul unor sinteze ale istoriei românilor. Vezi N. Iorga, *Istoria românilor*, VI, *Monarhii*, București, 1938, p. 87; C.C. Giurescu, *Istoria Românilor*, III, 1, ed. a II-a, București, 1944, pp. 66 - 67.

¹ Ea a fost desprinsă înainte de 1905 din locul său și a ajuns în împrejurări mai puțin cunoscute la Muzeul mănăstirii Sinaia, de unde în jurul anului 1970 a fost transferată Muzeului de Istorie al RSR, intrând în colecțiile *Lapidarium*-ului.

² Publicată prima dată de N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, II, București, 1908, p. 97, nr. 50 (L), ea a fost reluată și îndreptată ca lectură, la final, de idem, „*Inscripția de la Măxineni*”, în *BCMI*, XXIV, fasc. 67, 1931. Constatăm astfel că la ultima lectură, cea din 1931, N. Iorga citește în loc de „*erumonac Nil, și al doile ispravnic Lupu Vor (?)*” cum făcuse în 1908, „*fiindu fostu despre aceia multu nevoitoru cu seama la isprăvitul erei Enachii, și al doile isprav. Lupu Vor (?)*”.

Dacă pentru ultimul personaj, numele este același și doar calitatea se sugerează a fi alta, „*vor (?)*” deci *vornic* și nu *vist* adică *vist(iernic)*, pentru celălalt, adică pentru „*mult nevoitorul*” ce-a stat alături de „*ostenitorul și îndemnătorul Radu vel căpitan*”, lectura se schimbă radical. El este prima dată *erumonac Nil* iar apoi *erei Enachii*” adică *ieromonahul Nil* respectiv *ieromonah Enachii*.

³ Cei mai mulți autori s-au mulțumit să înregistreze mănăstirea între ctitoriile harnicului domnitor date mai mult sau mai puțin în ordinea ridicării lor, cu atât mai mult cu cât era vorba de o prezentare în cadrul unor sinteze ale istoriei românilor. Vezi N. Iorga, *Istoria românilor*, VI, *Monarhii*, București, 1938, p. 87; C.C. Giurescu, *Istoria Românilor*, III, 1, ed. a II-a, București, 1944, pp. 66 - 67.

Dincolo de aceste amănunte mai mult sau mai puțin importante pentru cunoașterea exactă a începuturilor *bisericii* ctitorite de voievod, este demn de remarcat faptul că în istoriografia noastră au existat abordări ale problemei datei zidirii mănăstirii³. Am spus *a mănăstirii*, deși, observăm aici, că pisania vorbește de ridicarea unei *biserici*. Se spune doar că aici domnul găsește „...*o beserecă mică, de nuiale și lipită cu lutu*”. Pentru moment, dat fiind împrejurările - domnul merge la oaste, și tăbărând pe malul Siretului, vede „*cest loc bunu și tare*”. Conform obiceiului strămoșesc hotărăște să facă „*beserecă de piatră pentru a-i fi pomenă*”.

Dincolo de aceste amănunte mai mult sau mai puțin importante pentru cunoașterea exactă a începuturilor *bisericii* ctitorite de voievod, este demn de remarcat faptul că în istoriografia noastră au existat abordări ale problemei datei zidirii mănăstirii³. Am spus *a mănăstirii*, deși, observăm aici, că pisania vorbește de ridicarea unei *biserici*. Se spune doar că aici domnul găsește „...*o beserecă mică, de nuiale și lipită cu lutu*”. Pentru moment, dat fiind împrejurările - domnul merge la oaste, și tăbărând pe malul Siretului, vede „*cest loc bunu și tare*”. Conform obiceiului strămoșesc hotărăște să facă „*beserecă de piatră pentru a-i fi pomenă*”.

Cuvinte - cheie: Mănăstirea Măxineni, așezământ monahal, Județul Brăila, Matei Basarab, restaurare arheologică.

MĂNĂSTIREA MĂXINENI – UN AȘEZĂMÂNT MONAHAL DIN JUDEȚUL BRĂILA DE CURÂND RESTAURAT

Ionel CÂNDEA

Ochiul încercatului oștean dar și a bunului creștin a văzut însă mai departe dubla însemnătate a micii așezări de la Siret, unde voievodul preschimbă modesta biserică de nuiele și lut în *biserică din piatră*. Într-adevăr, fără să știm nici astăzi cât timp s-a scurs între alcătuirea

textului pisaniei și cel al primului document, în care se vorbește de „*mănăstirea domniei mele de la Măxineni*” (2 septembrie 1637), putem spune că acest interval nu poate fi prea mare⁴.

Vorbind de împrejurări, N. Iorga arată că: „*Pentru lupta din 1636* (subl. IC), *el s-a gândit la episcopia din Buzău, și la Măxineni, pe Siretiu, a lăsat altă amintire de război*”. Prin urmare, marele istoric plasează ridicarea Măxinenilor după o luptă din 1636 a voievodului, fără să o precizeze însă. În schimb Constantin C. Giurescu, în sinteza sa, citează pisania arătând: “*Cât despre Măxineni, iată, potrivit pisaniei, împrejurările în care a fost ridicat lăcașul...*”⁵. Textul nefiind datat, așa cum s-a precizat încă de la început, istoricul încearcă pe baza următorului raționament: “*Dacă mănăstirea Arnota exista în 1636 iar Dintr-un lemn sau de De-un- lemn, exista în documentul din 27 noiembrie 1640 împreună cu Măxinenii, ca lăcașuri ce nu puteau fi cu nici un chip închinat, deduceam că ... au fost ridicate înainte de 27 noiembrie 1640, deoarece ele figurează în hrisovul cu această dată, hrisov care e o repetire a celui din 1639, dar cuprinzând un număr mai mare de mănăstiri*”⁶.

Reluând problema⁷, C. C. Giurescu a avut posibilitatea să aducă mai multă precizie, fără a rezolva deplin chestiunea datei începutului bisericii din piatră, care se va restrânge doar la intervalul *august 1637 - august 1638*. Trebuie să adăugăm că aceasta a rămas cea mai strânsă datare ce s-a putut face până astăzi, în ciuda destul de numeroaselor abordări ale problemelor privind mănăstirea de la malul Siretului, inclusiv momentul întrupării sale.

Știm astăzi, grație cercetărilor lui I. Sîrbu, N. Iorga, C.C. Giurescu, sau mai recent ale lui N. Stoicescu, despre faptul că Matei Basarab s-a aflat cu oaste în aceste locuri de două ori în cursul anului 1637⁸. Sigur, documente de mai multă vreme cunoscute, ne

⁴ Remarcăm odată mai mult în legătură cu textul pisaniei că Matei Basarab și-o asociază pe Elina doamna încă de la început, deși împrejurări de natură războinică au născut inițiativa sa. Avem pe de o parte un vechi și frumos obicei al voievozilor ctitori de a se reprezenta împreună cu soțiile lor în cadrul unor tablouri votive sau de a le pomeni în pisanii. Firește, el nu era totdeauna respectat, înregistrându-se excepții; pe de altă parte întâiul ispravnic însărcinat cu ducerea la îndeplinire a lucrărilor este Radu, mare căpitan, arătând, după părerea noastră, accentul pus de la început de domnitor și pe funcția militară a noului lăcaș.

⁵ Urmează textul pisaniei, fără partea de la sfârșit, care ne-ar fi dat o lectură în viziunea reputatului istoric, mai cu seamă a pasajului asupra căruia N. Iorga a ezitat, după cum am arătat mai sus.

⁶ *Ibidem*.

⁷ C.C. Giurescu, „*Matei Basarab - cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru. Știri noi despre lăcașurile lui*”, în *Prinos IPSS Nicodim, Patriarhul României cu prilejul împlinirii a 80 de ani de vârstă, 50 de ani de preoție și 7 ani de patriarhat*, București, 1946, pp. 167 - 176.

⁸ Vezi în acest sens I. Sîrbu, *Relațiile externe ale lui Matei vodă Basarab 1632 - 1654 (Cu privire la istoria Orientului European)*, [Timișoara], 1992, pp. 58 - 63; C. Georgescu, *Matei Basarab*, București, 1937, pp. 14 - 17; N. Iorga, *Istoria Românilor*, VI, *Monarhii*, București, 1938, pp. 61 - 66; C.C. Giurescu, *Istoria Românilor*, III, 1, ed. a II-a, București, 1944, pp. 66 - 67, idem, „*Matei Basarab - cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru*”, în *loc.cit.*, pp. 167 - 176; N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, pp. 147 - 150.

⁷ C.C. Giurescu, „*Matei Basarab - cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru. Știri noi despre lăcașurile lui*”, în *Prinos IPSS Nicodim, Patriarhul României cu prilejul împlinirii a 80 de ani de vârstă, 50 de ani de preoție și 7 ani de patriarhat*, București, 1946, pp. 167 - 176.

⁶ *Ibidem*.

⁵ Urmează textul pisaniei, fără partea de la sfârșit, care ne-ar fi dat o lectură în viziunea reputatului istoric, mai cu seamă a pasajului asupra căruia N. Iorga a ezitat, după cum am arătat mai sus.

⁴ Remarcăm odată mai mult în legătură cu textul pisaniei că Matei Basarab și-o asociază pe Elina doamna încă de la început, deși împrejurări de natură războinică au născut inițiativa sa. Avem pe de o parte un vechi și frumos obicei al voievozilor ctitori de a se reprezenta împreună cu soțiile lor în cadrul unor tablouri votive sau de a le pomeni în pisanii. Firește, el nu era totdeauna respectat, înregistrându-se excepții; pe de altă parte întâiul ispravnic însărcinat cu ducerea la îndeplinire a lucrărilor este Radu, mare căpitan, arătând, după părerea noastră, accentul pus de la început de domnitor și pe funcția militară a noului lăcaș.

Știm astăzi, grație cercetărilor lui I. Sîrbu, N. Iorga, C.C. Giurescu, sau mai recent ale lui N. Stoicescu, despre faptul că Matei Basarab s-a aflat cu oaste în aceste locuri de două ori în cursul anului 1637⁸. Sigur, documente de mai multă vreme cunoscute, ne

Reluând problema⁷, C. C. Giurescu a avut posibilitatea să aducă mai multă precizie, fără a rezolva deplin chestiunea datei începutului bisericii din piatră, care se va restrânge doar la intervalul *august 1637 - august 1638*. Trebuie să adăugăm că aceasta a rămas cea mai strânsă datare ce s-a putut face până astăzi, în ciuda destul de numeroaselor abordări ale problemelor privind mănăstirea de la malul Siretului, inclusiv momentul întrupării sale.

Știm astăzi, grație cercetărilor lui I. Sîrbu, N. Iorga, C.C. Giurescu, sau mai recent ale lui N. Stoicescu, despre faptul că Matei Basarab s-a aflat cu oaste în aceste locuri de două ori în cursul anului 1637⁸. Sigur, documente de mai multă vreme cunoscute, ne

Reluând problema⁷, C. C. Giurescu a avut posibilitatea să aducă mai multă precizie, fără a rezolva deplin chestiunea datei începutului bisericii din piatră, care se va restrânge doar la intervalul *august 1637 - august 1638*. Trebuie să adăugăm că aceasta a rămas cea mai strânsă datare ce s-a putut face până astăzi, în ciuda destul de numeroaselor abordări ale problemelor privind mănăstirea de la malul Siretului, inclusiv momentul întrupării sale.

Știm astăzi, grație cercetărilor lui I. Sîrbu, N. Iorga, C.C. Giurescu, sau mai recent ale lui N. Stoicescu, despre faptul că Matei Basarab s-a aflat cu oaste în aceste locuri de două ori în cursul anului 1637⁸. Sigur, documente de mai multă vreme cunoscute, ne

Ochiul încercatului oștean dar și a bunului creștin a văzut însă mai departe dubla însemnătate a micii așezări de la Siret, unde voievodul preschimbă modesta biserică de nuiele și lut în *biserică din piatră*. Într-adevăr, fără să știm nici astăzi cât timp s-a scurs între alcătuirea

textului pisaniei și cel al primului document, în care se vorbește de „*mănăstirea domniei mele de la Măxineni*” (2 septembrie 1637), putem spune că acest interval nu poate fi prea mare⁴.

amintesc o primă intenție a lui Vasile Lupu de a scoate pe Matei Basarab din scaun în 1635⁹.

Dacă porunca din 2 septembrie 1637, semnată *manu propria* de către Matei Basarab, arată fără putere de tăgadă că mănăstirea exista, și că anume lucruri în legătură cu ea erau deja statornicite, devine evident, așa cum Constantin C. Giurescu a arătat, că intervalul în care s-a putut petrece momentul fondării ei, poate fi restrâns la răstimpul august 1637 - august 1638. Totuși anul 1636 pare să indice, după cele ce știm până astăzi din diversele rapoarte, scrisori, tratate, cronici sau documente de cancelarie, un moment în care Matei Basarab pentru o pricină lesne de bănuț să se fi aflat la Siret¹⁰ cu oaste.

⁹ Era prima tentativă din cele patru pe care le va face trufașul domn moldovean contra lui Matei Basarab. Ea este cunoscută din textul soliei muntene trimisă în Transilvania la Gheorghe Rákóczi I, unde se arată că în primăvara aceluși an, în timp ce Matei Basarab „*plecase în plimbare dincolo de Olt, Vasile vodă și-a adunat în ascuns oaste ca să-i răpească tronul. Domnul nostru (Matei Basarab) prinzând de veste, s-a întors repede și s-a așezat în scaun*” (subl. IC). Dar Vasile Lupu, văzând că planul i-a fost dat de gol, a trimis o solie pentru împăcare. Cf. N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, p. 146. Tot aici, Nicolae Stoicescu susține părerea că „*Din documentele cunoscute nu rezultă că s-a ajuns la luptă*”. N. Stoicescu socoate că, foarte probabil, trupele trimise de Vasile Lupu să ocupe capitala Țării Românești s-au retras când au aflat că Matei Basarab s-a întors din Oltenia să-și apere tronul amenințat. N. Stoicescu, pe baza actelor emise de voievod, datează această tentativă în luna mai 1635.

Pe baza relatărilor solului polon J. Krasinski din 1636, Șt. Andreescu, „*Un episod al relațiilor moldo-muntene în timpul lui Matei Basarab*”, în *AIAXI*, XX, 1983, Iași, pp. 427 - 431, susține că ar fi avut loc o luptă în preajma orașului București, lucru despre care alte izvoare nu vorbesc, subliniază N. Stoicescu. De altfel, Șt. Andreescu, în *Restitutio Daciae*, II, București, 1989, p. 142, susține în continuare desfășurarea unei lupte lângă București. „*La sfârșitul lunii mai 1635 Matei Basarab părăsise scaunul domniei și se afla „în plimbare dincolo de Olt”, mai exact la Brâncoveni. În acest răstimp s-a produs un atac prin surprindere din direcția Moldovei, cel dintâi cunoscut după preluarea puterii de către Vasile Lupu. „Catargieștii”, împreună cu „vrâjmașii” lui vodă Matei, au venit asupra Bucureștilor „cu oaste și cu tătari și cu moldoveni”. Însă domnul, prevenit în ultimul moment din Transilvania, s-a înapoiat iute și, într-o luptă în marginea orașului, a zdrobit pe cei care încercau să ocupe cetatea de scaun și să-i răpească tronul. Ulterior, Vasile Lupu „a trimis în solie pe Catargiul pentru împăcare” sau, cu alte cuvinte, s-a desolidarizat de întreaga operație și l-a pus chiar pe principalul responsabil, Necula Catargiul, să ceară iertare lui Matei Basarab. Confruntarea deschisă între cei doi domni a fost astfel evitată”. Dacă această luptă a avut loc, atunci e posibil ca unele detașamente moldovenești să fi fost urmărite către nord-estul Munteniei.*

În orice caz, nu credem că Matei Basarab să fi ajuns acum, în 1635, până spre granița cu Moldova în fruntea oastei, deci nu credem ca el “să fi tăbărât” acum pe malul Siretului, cum va afirma în pisanie.

¹⁰ I. Sîrbu, *op.cit.*, pp. 52 - 57, ne arată pentru anul 1636 un Matei Basarab preocupat de soarta proaspătului său aliat Gheorghe Rákóczy I, supus unor presiuni militare din partea lui Ștefan Bethlen ridicat împotriva principelui Transilvaniei și care își aflase repede sprijinitori în pașa de Erlan (Eger) și Buda. Acțiunile lui Rákóczy I, pentru combaterea dușmanilor săi și mai ales a lui Bethlen, au rămas fără succes: „Turcii primeau întotdeauna bogatele daruri asigurându-l pe donator că, atâta timp cât va rămâne fidel Porții, nu vor sprijini pe nici un rival. Pe de altă parte, îi ocroteau și favorizau pe aceștia. Ba chiar, odată cu sfârșitul primăverii, se făceau pregătiri de război. *Este adevărat că Poarta își argumenta ordinele date voievozilor români la sfârșitul lunii mai, referitoare la pregătirea lor pentru război, cu răzvrătirea hanului tătar, împotriva căruia ar trebui să pornească*” (subl. IC).

Am subliniat acest ultim pasaj din analiza evenimentelor anului 1636 pentru că el sugerează pregătiri pentru război, poate chiar mișcări de trupe în răsăritul Țării Românești, acolo unde, în apropiere, exista focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637.

vor precipita în anul următor, 1637. focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637. Am subliniat acest ultim pasaj din analiza evenimentelor anului 1636 pentru că el sugerează pregătiri pentru război, poate chiar mișcări de trupe în răsăritul Țării Românești, acolo unde, în apropiere, exista focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637. Am subliniat acest ultim pasaj din analiza evenimentelor anului 1636 pentru că el sugerează pregătiri pentru război, poate chiar mișcări de trupe în răsăritul Țării Românești, acolo unde, în apropiere, exista focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637.

¹⁰ I. Sîrbu, *op.cit.*, pp. 52 - 57, ne arată pentru anul 1636 un Matei Basarab preocupat de soarta proaspătului său aliat Gheorghe Rákóczy I, supus unor presiuni militare din partea lui Ștefan Bethlen ridicat împotriva principelui Transilvaniei și care își aflase repede sprijinitori în pașa de Erlan (Eger) și Buda. Acțiunile lui Rákóczy I, pentru combaterea dușmanilor săi și mai ales a lui Bethlen, au rămas fără succes: „Turcii primeau întotdeauna bogatele daruri asigurându-l pe donator că, atâta timp cât va rămâne fidel Porții, nu vor sprijini pe nici un rival. Pe de altă parte, îi ocroteau și favorizau pe aceștia. Ba chiar, odată cu sfârșitul primăverii, se făceau pregătiri de război. *Este adevărat că Poarta își argumenta ordinele date voievozilor români la sfârșitul lunii mai, referitoare la pregătirea lor pentru război, cu răzvrătirea hanului tătar, împotriva căruia ar trebui să pornească*” (subl. IC).

Am subliniat acest ultim pasaj din analiza evenimentelor anului 1636 pentru că el sugerează pregătiri pentru război, poate chiar mișcări de trupe în răsăritul Țării Românești, acolo unde, în apropiere, exista focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637. Am subliniat acest ultim pasaj din analiza evenimentelor anului 1636 pentru că el sugerează pregătiri pentru război, poate chiar mișcări de trupe în răsăritul Țării Românești, acolo unde, în apropiere, exista focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637. Am subliniat acest ultim pasaj din analiza evenimentelor anului 1636 pentru că el sugerează pregătiri pentru război, poate chiar mișcări de trupe în răsăritul Țării Românești, acolo unde, în apropiere, exista focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637.

Am subliniat acest ultim pasaj din analiza evenimentelor anului 1636 pentru că el sugerează pregătiri pentru război, poate chiar mișcări de trupe în răsăritul Țării Românești, acolo unde, în apropiere, exista focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637. Am subliniat acest ultim pasaj din analiza evenimentelor anului 1636 pentru că el sugerează pregătiri pentru război, poate chiar mișcări de trupe în răsăritul Țării Românești, acolo unde, în apropiere, exista focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637.

Am subliniat acest ultim pasaj din analiza evenimentelor anului 1636 pentru că el sugerează pregătiri pentru război, poate chiar mișcări de trupe în răsăritul Țării Românești, acolo unde, în apropiere, exista focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637.

Am subliniat acest ultim pasaj din analiza evenimentelor anului 1636 pentru că el sugerează pregătiri pentru război, poate chiar mișcări de trupe în răsăritul Țării Românești, acolo unde, în apropiere, exista focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637.

Am subliniat acest ultim pasaj din analiza evenimentelor anului 1636 pentru că el sugerează pregătiri pentru război, poate chiar mișcări de trupe în răsăritul Țării Românești, acolo unde, în apropiere, exista focarul de tensiune creat de revolta hanului tătar. Evenimentele în legătură cu răzvrătirea hanului tătar se vor precipita în anul următor, 1637.

Astfel, în ultima monografie închinată marelui domnitor, cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru, se afirmă: „După unele știri, Lupu ar fi încercat din nou să ocupe tronul lui Matei Basarab. La 21 aprilie 1636 principele (Gheorghe Rákóczi I)¹¹ scria solului său la Poartă, Balthazar Sebessi, să fie foarte atent și să-l anunțe „ziua și noaptea” despre intențiile tătarilor, deoarece Matei Basarab îi scrisese în două rânduri „că voievodul din Moldova s-ar sili împotriva lui împreună cu tătarii”, din care pricină „era în mare veghe”. Mai mult decât atât, cel care confirmă mișcări de trupe mult mai ample în 1636, și exact spre zona ce ne interesează este bailul Veneției. La sfârșitul anului 1636 el arată că Matei Basarab cu 28.000 de ostași și 20 de tunuri, și exact spre zona ce ne interesează este bailul Veneției. La sfârșitul anului 1636 el arată că Matei Basarab cu 28.000 de ostași și 20 de tunuri, după ce se îndreptase către Moldova, se întorcea apoi spre ținuturile sale¹². În ceea ce ne privește, credem că avem astfel dovada faptului că biserica mănăstirii numită ca atare la 2 septembrie 1637, a fost începută în 1636, adică după ce Matei Basarab a trecut cu oastea pe aici. Ea a fost zidită după 21 aprilie 1636 și până în 2 septembrie 1637. Pentru acest interval pledează mai multe argumente decât pentru intervalul august 1637 - august 1638 propus de Constantin C. Giurescu în 1946¹³. Dar cum s-au petrecut lucrurile în 1637, de ce credem că mănăstirea Măxineni a fost zidită încă din 1636?

Dacă vom consulta izvoarele narative, vom vedea că ele coincid în privința datei expediției ce l-a adus pe Matei Basarab la Măxineni în 1637. Astfel, cronică țării, ne spune: „Al doilea rând”¹⁴ (subl. IC), au făcut meșteșug mare, că au strâns oști turci la Oblucită. Vasilie vodă încă au venit cu oștile lui la Cetatea Albă, poruncind împărăția să meargă și Matei vodă cu oștile lui acolo, la Cetatea Albă, ca să-l ocolească acolo turcii, tătarii, moldovenii, să-l prinză. Mergând Matei vodă cu toată tabăra lui până la Elpuh, prinse de veste că va să-l prinză turcii. Și îndată au strâns toate oștile lângă dânsul și s-au învârtit iar înapoi la Târgoviște, cu toată oastea lui întreagă, trimițând pașii multe daruri scumpe cu cinste și cu plecăciune mare, răschiindu-se toți, cineși la țara lui. Iar Matei vodă au săzut cu pace dăspre toate părțile, domnind și judecând țara foarte bine și cu dreptate”¹⁵. Radu Popescu vornicul colorează acest episod cu câteva amănunte pe care le adaugă¹⁶.

Prin urmare, fără a mai aduce în discuție alte izvoare privitoare la acest episod, în special ecouri ale sale în Transilvania¹⁷ sau chiar la împăratul Austriei¹⁸, vom arăta că

¹¹ Menționăm aici că înțelegem să păstrăm în textul ce ne aparține grafia *Gheorghe Rákóczy I*, folosită de I. Sîrbu, N. Iorga și alții, în timp ce N. Stoicescu folosește pentru principii Transilvaniei cu acest nume: *Gheorghe Rákóczi*.
¹² N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, p.147, nota 8 și Hurmuzaki, *Documente*, VIII, p. 452.
¹³ C.C. Giurescu, *Matei Basarab - cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru*, în op. cit., p. 9.
¹⁴ E vorba de a doua încercare, în opinia cronicarului, prin care Vasile Lupu, domnul Moldovei, încerca să-l scoată pe Matei Basarab din domnie.
¹⁵ *Istoria Țării Românești*, p. 108.
¹⁶ Radu Popescu, *Istoriile*, pp. 103 - 104: „Și altă dată au vrut turcii să-l prinză, că s-au strâns oștile turcești la Oblucită și la Cetatea Albă și au mes și Vasilie vodă la Cetatea Albă cu oștile lui, de la care avea turcii îndemnare asupra lui Matei vodă să-l prinză. Deci au venit poruncă să meargă și Matei vodă la Cetatea Albă și și au purces cu toate oștile lui, cu tunuri, cu bună gătire și ajungând la Ialpuh, în Bugeac, au înțeles și mai bine de sfatul cel rău ce fac turcii cu Vasilie vodă asupra lui și de acolea n-au vrut să mai ducă nainte, ci au gătit daruri frumoase și scumpe, de au trimis pașii seraschierului, pricinuind că iaste bolnav și să teame că va muri în țară striină și s-au întors înapoi la țara lui și era șezînd cu pace”.
¹⁷ Cf. N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, p. 148 și notele 92 și 93.

Astfel, în ultima monografie închinată marelui domnitor, cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru, se afirmă: „După unele știri, Lupu ar fi încercat din nou să ocupe tronul lui Matei Basarab. La 21 aprilie 1636 principele (Gheorghe Rákóczi I)¹¹ scria solului său la Poartă, Balthazar Sebessi, să fie foarte atent și să-l anunțe „ziua și noaptea” despre intențiile tătarilor, deoarece Matei Basarab îi scrisese în două rânduri „că voievodul din Moldova s-ar sili împotriva lui împreună cu tătarii”, din care pricină „era în mare veghe”. Mai mult decât atât, cel care confirmă mișcări de trupe mult mai ample în 1636, și exact spre zona ce ne interesează este bailul Veneției. La sfârșitul anului 1636 el arată că Matei Basarab cu 28.000 de ostași și 20 de tunuri, după ce se îndreptase către Moldova, se întorcea apoi spre ținuturile sale¹².

În ceea ce ne privește, credem că avem astfel dovada faptului că biserica mănăstirii numită ca atare la 2 septembrie 1637, a fost începută în 1636, adică după ce Matei Basarab a trecut cu oastea pe aici. Ea a fost zidită după 21 aprilie 1636 și până în 2 septembrie 1637. Pentru acest interval pledează mai multe argumente decât pentru intervalul august 1637 - august 1638 propus de Constantin C. Giurescu în 1946¹³.

Dar cum s-au petrecut lucrurile în 1637, de ce credem că mănăstirea Măxineni a fost zidită încă din 1636?

Dacă vom consulta izvoarele narative, vom vedea că ele coincid în privința datei expediției ce l-a adus pe Matei Basarab la Măxineni în 1637. Astfel, cronică țării, ne spune: „Al doilea rând”¹⁴ (subl. IC), au făcut meșteșug mare, că au strâns oști turci la Oblucită. Vasilie vodă încă au venit cu oștile lui la Cetatea Albă, poruncind împărăția să meargă și Matei vodă cu oștile lui acolo, la Cetatea Albă, ca să-l ocolească acolo turcii, tătarii, moldovenii, să-l prinză. Mergând Matei vodă cu toată tabăra lui până la Elpuh, prinse de veste că va să-l prinză turcii. Și îndată au strâns toate oștile lângă dânsul și s-au învârtit iar înapoi la Târgoviște, cu toată oastea lui întreagă, trimițând pașii multe daruri scumpe cu cinste și cu plecăciune mare, răschiindu-se toți, cineși la țara lui. Iar Matei vodă au săzut cu pace dăspre toate părțile, domnind și judecând țara foarte bine și cu dreptate”¹⁵. Radu Popescu vornicul colorează acest episod cu câteva amănunte pe care le adaugă¹⁶.

Prin urmare, fără a mai aduce în discuție alte izvoare privitoare la acest episod, în special ecouri ale sale în Transilvania¹⁷ sau chiar la împăratul Austriei¹⁸, vom arăta că

¹¹ Menționăm aici că înțelegem să păstrăm în textul ce ne aparține grafia *Gheorghe Rákóczy I*, folosită de I. Sîrbu, N. Iorga și alții, în timp ce N. Stoicescu folosește pentru principii Transilvaniei cu acest nume: *Gheorghe Rákóczi*.

¹² N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, p.147, nota 8 și Hurmuzaki, *Documente*, VIII, p. 452.

¹³ C.C. Giurescu, *Matei Basarab - cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru*, în op. cit., p. 9.

¹⁴ E vorba de a doua încercare, în opinia cronicarului, prin care Vasile Lupu, domnul Moldovei, încerca să-l scoată pe Matei Basarab din domnie.

¹⁵ *Istoria Țării Românești*, p. 108.

¹⁶ Radu Popescu, *Istoriile*, pp. 103 - 104: „Și altă dată au vrut turcii să-l prinză, că s-au strâns oștile turcești la Oblucită și la Cetatea Albă și au mes și Vasilie vodă la Cetatea Albă cu oștile lui, de la care avea turcii îndemnare asupra lui Matei vodă să-l prinză. Deci au venit poruncă să meargă și Matei vodă la Cetatea Albă și și au purces cu toate oștile lui, cu tunuri, cu bună gătire și ajungând la Ialpuh, în Bugeac, au înțeles și mai bine de sfatul cel rău ce fac turcii cu Vasilie vodă asupra lui și de acolea n-au vrut să mai ducă nainte, ci au gătit daruri frumoase și scumpe, de au trimis pașii seraschierului, pricinuind că iaste bolnav și să teame că va muri în țară striină și s-au întors înapoi la țara lui și era șezînd cu pace”.

¹⁷ Cf. N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, p. 148 și notele 92 și 93.

majoritatea istoricilor noștri sunt de acord că Vasile Lupu s-a folosit de bunele lui raporturi cu fostul mare vizir Mehmed, care fusese între timp numit pașă de Silistra. Acesta a chemat în iulie (subl. IC) pe cei doi domni în tabără în vederea unei expediții comune împotriva tătarilor, despre care mitropolitul Varlaam al Moldovei arăta că era menită să înlăture „nește tătari ce-au rămas de-ai lui Cantemir pașa, de nu-s închinați acei tătari nice împăratului (sultanului) nice altuia nimănuia, ce împlă ei de capul său”¹⁹.

Vasile Lupu, nu cu gânduri curate, s-a prezentat primul și s-a instalat lângă tabăra otomană la Izmail. Așa cum s-a văzut din textul celor două cronici muntene, Matei Basarab, venit până lângă lacul Ialpuș, aflând sau bănuind „amestecăturile” lui Vasile Lupu cu pașa de Silistra, așa cum caracterizează atât de plastic Miron Costin²⁰ situația, „singur s-au făcut bolnav și s-au întors înapoi”²¹.

Vom sublinia că data acestui drum către Cetatea Albă cu oprirea la Ialpuș și întoarcerea pe la Buzău, e oferită de un document pe care N. Stoicescu îl citează în monografia sa închinată lui Matei Basarab. Este vorba de un act din 11 iulie 1637, în care este evocată vremea când a mers Matei Basarab voievod la oaste, când s-a dus pînă la Ialpuș și a venit pe la Buzău²².

Dacă la 11 iulie 1637 expediția se încheiase deja, aceasta poate mări intervalul în care s-a construit biserica mănăstirii la cel mult două luni: iulie și august, poate chiar și ceva din ultima parte a lunii iunie. Intervalul ni se pare insuficient pentru ca la 2 septembrie 1637 vrednicul voievod să se adreseze în pomenita scrisoare către egumenul Chiril și Nicoară iuzbaș în legătură

cu mănăstirea domniei mele de la Măxineani. Mai e posibil ca ea să nu fi fost gata, dar tocmai pentru desăvârșirea sa, precum și în legătură cu averea și înzestrarea ei să se fi numit deja egumen. Această situație ne sugerează faptul că mănăstirea de la Măxineani a început să se construiască din 1636, adică după ce Matei Basarab a trecut cu oaste pe aici, așa cum am arătat mai sus.

Firește, vom aminti și faptul că unii cercetători, socotind că vrednicul domnitor a trecut pe la Siret și înainte de aceste două momente, așează zidirea sfântului lăcaș într-un interval mai larg, deoarece, cu ocazia expediției lui Abaza pașa împotriva polonilor în 1634, se presupune că Matei Basarab a trecut prin această zonă²³.

***

¹⁸ Ibidem, p.148.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Miron Costin, *Opere*, p. 112.

²¹ Ibidem, pp.111 - 112.

²² N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, p. 148, nota 95.

²³ Cf. T.G. Bulat, „O citorie a lui Matei vodă Basarab, azi dispărută (Măxineani - Râmnicul Sărat)”, în *Glasul Bisericii*, XXIII, nr. 3 - 4, 1964, p. 266. Vezi, de asemenea, discuția cea mai recentă în legătură cu data ridicării mănăstirii de la Măxineani la Gh.T. Ionescu, *op. cit.*, p. 131, nota 8. *Mai observăm aici că nu se mai poate vorbi de luna august pentru expediția către Cetatea Albă, cu oprirea lui Matei vodă la Ialpuș, atîta vreme cît documentul menționat mai sus de N. Stoicescu vorbește de faptul că la 11 iulie 1637 voievodul se întorsese fie și de puțină vreme.*

¹⁸ Ibidem, p.148.
¹⁹ Ibidem.
²⁰ Miron Costin, *Opere*, p. 112.
²¹ Ibidem, pp.111 - 112.
²² N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, p. 148, nota 95.
²³ Cf. T.G. Bulat, „O citorie a lui Matei vodă Basarab, azi dispărută (Măxineani - Râmnicul Sărat)”, în *Glasul Bisericii*, XXIII, nr. 3 - 4, 1964, p. 266. Vezi, de asemenea, discuția cea mai recentă în legătură cu data ridicării mănăstirii de la Măxineani la Gh.T. Ionescu, *op. cit.*, p. 131, nota 8. *Mai observăm aici că nu se mai poate vorbi de luna august pentru expediția către Cetatea Albă, cu oprirea lui Matei vodă la Ialpuș, atîta vreme cît documentul menționat mai sus de N. Stoicescu vorbește de faptul că la 11 iulie 1637 voievodul se întorsese fie și de puțină vreme.*

***

1634, se presupune că Matei Basarab a trecut prin această zonă²³.
interval mai larg, deoarece, cu ocazia expediției lui Abaza pașa împotriva polonilor în trecut pe la Siret și înainte de aceste două momente, așează zidirea sfântului lăcaș într-un Firește, vom aminti și faptul că unii cercetători, socotind că vrednicul domnitor a aici, așa cum am arătat mai sus.
Început să se construiască din 1636, adică după ce Matei Basarab a trecut cu oaste pe numit deja egumen. Această situație ne sugerează faptul că mănăstirea de la Măxineani a dar tocmai pentru desăvârșirea sa, precum și în legătură cu averea și înzestrarea ei să se fi cu mănăstirea domniei mele de la Măxineani. Mai e posibil ca ea să nu fi fost gata, Nicoară iuzbaș în legătură
1637 vrednicul voievod să se adreseze în pomenita scrisoare către egumenul Chiril și din ultima parte a lunii iunie. Intervalul ni se pare insuficient pentru ca la 2 septembrie s-a construit biserica mănăstirii la cel mult două luni: iulie și august, poate chiar și ceva Dacă la 11 iulie 1637 expediția se încheiase deja, aceasta poate mări intervalul în care Ialpuș și a venit pe la Buzău²².
este evocată vremea când a mers Matei Basarab voievod la oaste, când s-a dus pînă la monografia sa închinată lui Matei Basarab. Este vorba de un act din 11 iulie 1637, în care întoarcerea pe la Buzău, e oferită de un document pe care N. Stoicescu îl citează în Vom sublinia că data acestui drum către Cetatea Albă cu oprirea la Ialpuș și „singur s-au făcut bolnav și s-au întors înapoi”²¹.
Lupu cu pașa de Silistra, așa cum caracterizează atât de plastic Miron Costin²⁰ situația, Basarab, venit până lângă lacul Ialpuș, aflând sau bănuind „amestecăturile” lui Vasile otomană la Izmail. Așa cum s-a văzut din textul celor două cronici muntene, Matei Vasile Lupu, nu cu gânduri curate, s-a prezentat primul și s-a instalat lângă tabăra
¹⁹ „să
acei tătari nice împăratului (sultanului) nice altuia nimănuia, ce împlă ei de capul
menită să înlăture „nește tătari ce-au rămas de-ai lui Cantemir pașa, de nu-s închinați
comune împotriva tătarilor, despre care mitropolitul Varlaam al Moldovei arăta că era
Acesta a chemat în iulie (subl. IC) pe cei doi domni în tabără în vederea unei expediții
raporturi cu fostul mare vizir Mehmed, care fusese între timp numit pașă de Silistra.
majoritatea istoricilor noștri sunt de acord că Vasile Lupu s-a folosit de bunele lui

Au trecut șapte decenii de când, în 1946, Constantin C. Giurescu, aplecându-se asupra activității de întemeietor și restaurator de sfinte zidiri a lui Matei Basarab, a relevat un fapt pe care l-a transmis posterității - *biruitorul de la Nănișor și Finta este cel mai de seamă ctitor bisericesc al neamului nostru*²⁴.

Firește, la o astfel de contribuție a marelui voievod pentru propășirea spirituală a neamului său este important să aflăm resorturile ce au determinat-o. Ele pot fi rezumate în expresia „*puternica personalitate a lui Matei vodă Basarab*”, în care trebuie să vedem contopite o serie de virtuți strămoșești. Între ele, credința adâncă în Dumnezeu, evlavia, alături de o tenacitate greu de bănuț de contemporani pentru un om ajuns spre bătrânețe în scaunul domniei. Bun ostaș, a știut că nu-i va fi cu puțință să-și apere domnia și țara fără prieteni de nădejde în afară²⁵, dar și fără puternice elemente de sprijin în interior. Aceste elemente de ordin intern nu însemnau doar sprijinul întregii boierimi sau a celei mai mari părți dintre ele; nu era vorba numai de banii pentru plata oștilor (dorobanți, seimeni, etc.). Matei Basarab a înțeles prea bine că Țara Românească nu are pe ce se bizui la hotare, unde turcii reușiseră să realizeze capete de pod pe malul stâng al Dunării: Turnu, Giurgiu și mai ales Brăila, toate trei fortificate, aflate sub stăpânirea lor.

În această situație, fără a mai vorbi de alte numeroase aspecte de ordin politic și social intern, de condiționările externe, *mănăstirile fortificate au jucat un rol important în apărarea țării, în realizarea unui sistem coerent de minimă siguranță în condițiile în care turcii interziceau cu hotărâre domnilor noștri edificarea unor cetăți fie în marginea țării, fie în interiorul ei*.

Am așezat ridicarea mănăstirii Măxineni în acest context deoarece este una dintre primele ctitorite de Matei vodă Basarab. Pe de altă parte „*zidurile sale groase, de apărare*”, au plasat-o în categoria celor ce trebuiau să servească atât pentru slava lui Dumnezeu cât și pentru apărarea oamenilor. Aspectul a fost remarcat²⁶ de diverși

²⁴ C.C. Giurescu, „*Matei Basarab - cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru. Știri noi despre lăcașurile lui*”, în *loc. cit.*, pp.167 - 168.

Ne miră faptul că o lucrare ce abordează la un înalt nivel problema picturii bisericești în epoca lui Matei Basarab, - este vorba de C. Pillat, *Pictura murală în epoca lui Matei Basarab*, București, 1980, p. 9, înțelege totuși că Ștefan cel Mare rămâne cel mai important din acest punct de vedere: „*S-a afirmat că după domnul Moldovei Ștefan cel Mare, cel mai important ctitor de biserici din țările române a fost Matei Basarab*”. Ultima sinteză cu privire la domnia lui Matei aga din Brâncoveni, N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, p. 94 e de părerea lui Constantin C. Giurescu, începând capitolul *Matei Basarab, cel mai mare ctitor al poporului român în epoca medievală*, cu următoarele cuvinte: „S-a spus - și pe bună dreptate - că Matei Basarab a fost „*cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru*” (subl. NS). De aceeași părere sunt și Gh.T. Ionescu sau T.G. Bulat. Ultimul avea să scrie: „*S-a spus că Matei vodă a fost cel mai mare fondator de locașuri sfinte în Țara Românească, și pe dreptate; el a fost comparat cu Ștefan cel Mare al Moldovei*”. Este evident că aici se acceptă punctul de vedere al istoricului Constantin C. Giurescu, care se bucura de o mare autoritate în epocă.

²⁵ Pentru politica externă a Țării Românești sub Matei Basarab a se vedea I. Sîrbu, *op. cit.*, *passim*; N. Iorga, *Istoria românilor*, VI, *Monarhii*, p. 87, precum și N. Stoicescu, *Matei Basarab*, pp. 126 - 205.

²⁶ Am arătat mai sus cum apreciază N. Iorga, în *Istoria românilor*, VI, *Monarhii*, București, 1938, p. 87, rostul ridicării mănăstirii de la Măxineni: „*Pentru lupta din 1636 el s-a gândit la episcopia din Buzău, și la Măxineni, pe Siretiu, a lăsat altă amintire de războiu*”. Abia după enumerarea bisericii din Gherghița „*unde-i stăteau permanent slujitorii*”, urmare a victoriei de la Nănișori, și a „*bisericii de la Slobozia lui Ienachi (Slobozia de astăzi), care, cu formidabilele-i ziduri, era și un mijloc de apărare contra unui atac de la Dunăre*”, savantul încearcă să evalueze acest adevărat sistem de apărare. El adaugă: „*[așa] cum par să fi fost, în același sens (subl. IC) și cea de la Sadova, și puternica biserică refăcută și întărită, de la Balta Verde lângă Craiova, numită după numele boierului Jiitanul, cu un turn din vârful*

întărită, de la Balta Verde lângă Craiova, numită după numele boierului Jiitanul, cu un turn din vârful cum par să fi fost, în același sens (subl. IC) și cea de la Sadova, și puternica biserică refăcută și atac de la Dunăre”, savantul încearcă să evalueze acest adevărat sistem de apărare. El adaugă: „*[așa] lui Ienachi (Slobozia de astăzi), care, cu formidabilele-i ziduri, era și un mijloc de apărare contra unui „unde-i stăteau permanent slujitorii”*”, urmare a victoriei de la Nănișori, și a „*bisericii de la Slobozia la Măxineni, pe Siretiu, a lăsat altă amintire de războiu*”. Abia după enumerarea bisericii din Gherghița rostul ridicării mănăstirii de la Măxineni: „*Pentru lupta din 1636 el s-a gândit la episcopia din Buzău, și Am arătat mai sus cum apreciază N. Iorga, în Istoria românilor*, VI, *Monarhii*, București, 1938, p. 87, Iorga, *Istoria românilor*, VI, *Monarhii*, p. 87, precum și N. Stoicescu, *Matei Basarab*, pp. 126 - 205.

²⁵ Pentru politica externă a Țării Românești sub Matei Basarab a se vedea I. Sîrbu, *op. cit.*, *passim*; N. Stoicescu, *Matei Basarab*, pp. 126 - 205.

²⁶ Am arătat mai sus cum apreciază N. Iorga, în *Istoria românilor*, VI, *Monarhii*, București, 1938, p. 87, Iorga, *Istoria românilor*, VI, *Monarhii*, p. 87, precum și N. Stoicescu, *Matei Basarab*, pp. 126 - 205.

²⁴ C.C. Giurescu, „*Matei Basarab - cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru. Știri noi despre lăcașurile lui*”, în *loc. cit.*, pp.167 - 168.

Am așezat ridicarea mănăstirii Măxineni în acest context deoarece este una dintre primele ctitorite de Matei vodă Basarab. Pe de altă parte „*zidurile sale groase, de apărare*”, au plasat-o în categoria celor ce trebuiau să servească atât pentru slava lui Dumnezeu cât și pentru apărarea oamenilor. Aspectul a fost remarcat²⁶ de diverși

Am așezat ridicarea mănăstirii Măxineni în acest context deoarece este una dintre primele ctitorite de Matei vodă Basarab. Pe de altă parte „*zidurile sale groase, de apărare*”, au plasat-o în categoria celor ce trebuiau să servească atât pentru slava lui Dumnezeu cât și pentru apărarea oamenilor. Aspectul a fost remarcat²⁶ de diverși

Am așezat ridicarea mănăstirii Măxineni în acest context deoarece este una dintre primele ctitorite de Matei vodă Basarab. Pe de altă parte „*zidurile sale groase, de apărare*”, au plasat-o în categoria celor ce trebuiau să servească atât pentru slava lui Dumnezeu cât și pentru apărarea oamenilor. Aspectul a fost remarcat²⁶ de diverși

Am așezat ridicarea mănăstirii Măxineni în acest context deoarece este una dintre primele ctitorite de Matei vodă Basarab. Pe de altă parte „*zidurile sale groase, de apărare*”, au plasat-o în categoria celor ce trebuiau să servească atât pentru slava lui Dumnezeu cât și pentru apărarea oamenilor. Aspectul a fost remarcat²⁶ de diverși

cercetători, *fără să se cunoască de fapt dimensiunile zidurilor de incintă*, luându-se în seamă mai ales poziția ei. Celor mai mulți le erau poate cunoscute aprecierile celor ce îndreptau memoriul către împăratul Carol al VI-lea al Austriei la 16 martie 1718.

După Vasile Drăguț²⁷, Nicolae Stoicescu, a consacrat în monografia apărută în 1988 câteva pagini însemnate acestui aspect al operei ctitoricești a voievodului Matei Basarab²⁸. El plasează de la bun început mănăstirea Măxineni între „*mănăstirile cu ziduri groase și cu turnuri înalte și puternice*” (subl. NS) ca cele de la Brebu, Cîmpulung, Strehaia, Sadova, Gura Motrului, Tismana, Măxineni, Slobozia, etc. Ele „*erau menite nu numai nevoilor religioase ci și unora militare, de apărare a părților mai amenințate ale țării - lipsită de cetăți - de primejdiile ce veneau din afara hotarelor*”²⁹ (subl. NS). Matei Basarab a găsit soluția de a eluda dispozițiile Porții privind construirea unor cetăți sau a altor fortificații, construind *mănăstiri fortificate* (subl. NS), adevărate cetăți de refugiu și apărare³⁰. Mai mult, rolul acestor mănăstiri atât de temeinic zidite pentru a sluji în desele conflicte militare ale timpului a fost remarcat și de străinii aflați în trecere prin Țara Românească, atunci, sub Matei Basarab³¹.

căruia se putea priveghea departe. Mai sus spre munte, și Strehaia (de fapt Strigonia) devine o veghetoare fortăreață (1645).

În toate acestea nu era deci numai o manifestare de pietate. Prin astfel de clădiri țara ieșea întărită de cel care văzuse la Tismana ce adăpost se poate găsi între asemenea ziduri, așa cum Moldova era apărută prin cetățile lui Ștefan cel Mare. Același caracter îl au și fundații bisericești, ca a căpitanului mare Lupu Buliga, în Mehedinți, care va aminti partea avută de el la încă o biruință”.

La rândul său C.C. Giurescu, *Istoria românilor*, III, 1, ed. a II-a, București, 1944, pp. 64 - 75, dedică un spațiu larg ctitoriilor lui Matei Basarab, ale soției sale și a boierilor săi, remarcând aspecte de natură politică și socială în legătură cu ele, inclusiv cu Măxinenii, așa cum a fost problema interzicerii închinării celor mai mari la Muntele Athos sau la alte locuri sfinte.

T.G. Bulat, *op.cit.*, în *loc. cit.*, p. 266, remarcă și el aspectul: „*Toate aceste drumuri ostășești treceau prin localitatea unde se împreună Buzăul cu râul Siret - loc bun de apărare - ceea ce explică în bună parte zidirea acestei mănăstiri la granița de răsărit a țării. Deci evlavia unită cu prudenta conservare de sine, față de dușmani perfizi și înrăiți*”³². T.G. Bulat așează însă mănăstirea de la malul Siretului în relație cu orașul Râmnicu Sărat – „*aflat la o distanță de 50 km spre nord-est*” și nu amintește de Brăila, care ocupată de turci, în jurul anului 1538, continua să joace un rol important în zonă.

Pentru Gh. T. Ionescu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 131, nota 8, aspectul se amintește numai în treacăt, atunci când vorbește de ctitorul mănăstirii și data zidirii ei. Trimițând la opinia lui T.G. Bulat privitoare la data posibil mai timpurie a zidirii Măxinenilor. Gh.T. Ionescu arată doar că „*Alții, socotind că Matei vodă a mai avut și alte prilejuri ostășești să treacă pe aici, în preajma locului unde Buzăul se varsă în Siret - ca de pildă cu ocazia expediției lui Abaza pașa împotriva leșilor din 1634 - au socotit că ridicarea ei aici și cu rosturi de punct întărit la granița de răsărit a țării*” (subl. IC) ar putea data din unul din primii cinci ani ai domniei”.

²⁷ V. Drăguț, „*Une forme representative de l'architecture vernaculaire: les fortifications populaires du Moyen-Age*”, în *MIA*, 1978, 1, pp. 60 - 72.

²⁸ N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, pp. 94 - 125.

²⁹ *Ibidem*, p. 99.

³⁰ *Așa se face că numeroase ctitorii ale epocii lui Matei Basarab au fost întărite cu ziduri înalte de circa 6 - 7 m și prevăzute cu turnuri de colț și cu metereze* (subl. IC), care dovedeau în chip limpede rolul lor de puncte fortificate, de apărare a țării îndeosebi în părțile cele mai amenințate pe acea vreme: spre Dunăre (Slobozia, Căldărușani, Negoști), Sadova, Brâncoveni, Strehaia) sau spre Moldova (*Brebu, Măxineni*) (subl. IC). Merită să reținem faptul că o serie de asemenea mănăstiri fortificate se găseau în preajma sau în jurul capitalei Țării Românești (Plumbuita, Căldărușani, Plătărești, Negoști).

³¹ A se vedea în acest sens relatarea diaconului Paul de Alep, ce a însoțit pe patriarhul Macarie al Antiohiei în Țara Românească. El arată despre mănăstirea Sadova că „*este zidită cu asemenea întărituri*

Antiohiei în Țara Românească. El arată despre mănăstirea Sadova că „*este zidită cu asemenea întărituri*”³¹ A se vedea în acest sens relatarea diaconului Paul de Alep, ce a însoțit pe patriarhul Macarie al

preajma sau în jurul capitalei Țării Românești (Plumbuita, Căldărușani, Plătărești, Negoști).
³² Merită să reținem faptul că o serie de asemenea mănăstiri fortificate se găseau în Dunăre (Slobozia, Căldărușani, Negoști), Sadova, Brâncoveni, Strehaia) sau spre Moldova (*Brebu, Măxineni*) (subl. IC).

³⁰ *Așa se face că numeroase ctitorii ale epocii lui Matei Basarab au fost întărite cu ziduri înalte de circa 6 - 7 m și prevăzute cu turnuri de colț și cu metereze* (subl. IC), care dovedeau în chip limpede rolul lor

²⁹ *Ibidem*, p. 99.

²⁸ N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, pp. 94 - 125.

²⁷ V. Drăguț, „*Une forme representative de l'architecture vernaculaire: les fortifications populaires du Moyen-Age*”, în *MIA*, 1978, 1, pp. 60 - 72.

primii cinci ani ai domniei”.

aici și cu rosturi de punct întărit la granița de răsărit a țării” (subl. IC) ar putea data din unul din ca de pildă cu ocazia expediției lui Abaza pașa împotriva leșilor din 1634 - au socotit că ridicarea ei mai avut și alte prilejuri ostășești să treacă pe aici, în preajma locului unde Buzăul se varsă în Siret - posibil mai timpurie a zidirii Măxinenilor. Gh.T. Ionescu arată doar că „*Alții, socotind că Matei vodă a când vorbește de ctitorul mănăstirii și data zidirii ei. Trimițând la opinia lui T.G. Bulat privitoare la data Pentru Gh. T. Ionescu, op. cit., în loc. cit., p. 131, nota 8, aspectul se amintește numai în treacăt, atunci care ocupată de turci, în jurul anului 1538, continua să joace un rol important în zonă.*

relație cu orașul Râmnicu Sărat – „*aflat la o distanță de 50 km spre nord-est*” și nu amintește de Brăila, de sine, față de dușmani perfizi și înrăiți”. T.G. Bulat așează însă mănăstirea de la malul Siretului în parte zidirea acestei mănăstiri la granița de răsărit a țării. Deci evlavia unită cu prudenta conservare prin localitatea unde se împreună Buzăul cu râul Siret - loc bun de apărare - ceea ce explică în bună T.G. Bulat, *op.cit.*, în *loc. cit.*, p. 266, remarcă și el aspectul: „*Toate aceste drumuri ostășești treceau închinării celor mai mari la Muntele Athos sau la alte locuri sfinte.*

politică și socială în legătură cu ele, inclusiv cu Măxinenii, așa cum a fost problema interzicerii spațiului larg ctitoriilor lui Matei Basarab, ale soției sale și a boierilor săi, remarcând aspecte de natură La rândul său C.C. Giurescu, *Istoria românilor*, III, 1, ed. a II-a, București, 1944, pp. 64 - 75, dedică un mare Lupu Buliga, în Mehedinți, care va aminti partea avută de el la încă o biruință”.

apărută prin cetățile lui Ștefan cel Mare. Același caracter îl au și fundații bisericești, ca a căpitanului cel care văzuse la Tismana ce adăpost se poate găsi între asemenea ziduri, așa cum Moldova era în toate acestea nu era deci numai o manifestare de pietate. Prin astfel de clădiri țara ieșea întărită de veghetoare fortăreață (1645).

căruia se putea priveghea departe. Mai sus spre munte, și Strehaia (de fapt Strigonia) devine o

Românească, atunci, sub Matei Basarab³¹.
conflicte militare ale timpului a fost remarcat și de străinii aflați în trecere prin Țara apărare”³⁰. Mai mult, rolul acestor mănăstiri atât de temeinic zidite pentru a sluji în desele Basarab a găsit soluția de a eluda dispozițiile Porții privind construirea unor cetăți sau a țării - lipsită de cetăți - de primejdiile ce veneau din afara hotarelor”²⁹ (subl. NS). Matei numai nevoilor religioase ci și unora militare, de apărare a părților mai amenințate ale Strehaia, Sadova, Gura Motrului, Tismana, Măxineni, Slobozia, etc. Ele „*erau menite nu groase și cu turnuri înalte și puternice*” (subl. NS) ca cele de la Brebu, Cîmpulung, Basarab²⁸. El plasează de la bun început mănăstirea Măxineni între „*mănăstirile cu ziduri câteva pagini însemnate acestui aspect al operei ctitoricești a voievodului Matei După Vasile Drăguț²⁷, Nicolae Stoicescu, a consacrat în monografia apărută în 1988 îndreptau memoriul către împăratul Carol al VI-lea al Austriei la 16 martie 1718.*

cercetători, *fără să se cunoască de fapt dimensiunile zidurilor de incintă*, luându-se în

Am insistat asupra unor elemente sesizate încă de călătorii străini contemporani față de programul de întărire a Țării Românești cu mănăstiri fortificate, deoarece cercetările noastre nu au confirmat decât în mică măsură prezența lor și la mănăstirea Măxineni. Ne referim în special la zidul de incintă presupus de 6 - 7 m înălțime, cu o lățime corespunzătoare, ridicat o dată cu biserica sau după aceea și care să fi dat așezării monastice calitatea de fortificație. Ei bine, la Măxineni s-au putut pune în evidență doar urmele unui zid de incintă mult mai târziu, probabil din prima jumătate a secolului al XIX-lea, de dimensiuni care sugerează o elevație mult mai modestă.

Keywords: *Măxineni Monastery, monastic establishment, Brăila District, Matei Basarab, archaeological restoration.*

THE MĂXINENI MONASTERY - A MONASTIC ESTABLISHMENT FROM BRĂILA DISTRICT, RECENTLY RESTORED

(Summary)

The Măxineni Monastery, a monastic establishment from Brăila District, on Siret River, has been builded between 1636 - 1637, September, by valachian prince Matei Basarab, the biggest church founder of the romanian Middle Ages. The Măxineni Monastery has been recently restored, between 2007 - 2017 (*see fotos*).

pentru că Dunărea se află în preajmă, la o oră și jumătate de drum”, cf. *Călători străini*, VI, p. 221. Despre mănăstirea Slobozia, arată că „era înconjurată cu ziduri mari de piatră, ca un castel”, deoarece și ea se afla „numai la o zi depărtare de Siliștra”, *ibidem*, p. 227. O impresie deosebită sub acest aspect facea și mănăstirea Strehaiia, în extremitatea sud - vestică a țării, descrisă de același Paul de Alep ca una ce „semăna cu o cetate mare și are ziduri puternice de incintă, cu multe creneluri” (*ibidem*, p. 205). Despre mănăstirea Brâncoveni, Nicola Baksic arată în 1640 că Matei Basarab „a întărit-o ca pe o cetate și, deasupra porții a făcut un turn puternic” (*ibidem*, p. 208). La fel, mănăstirea Tismana, întărită cu ziduri de incintă de Matei Basarab, poate și în amintirea întâmplărilor ce au premers luarea domniei, avea creneluri și cinci tunuri pentru apărare.

The Măxineni Monastery, a monastic establishment from Brăila District, on Siret River, has been builded between 1636 - 1637, September, by valachian prince Matei Basarab, the biggest church founder of the romanian Middle Ages. The Măxineni Monastery has been recently restored, between 2007 - 2017 (*see fotos*).

(Summary)

THE MĂXINENI MONASTERY - A MONASTIC ESTABLISHMENT FROM BRĂILA DISTRICT, RECENTLY RESTORED

Keywords: *Măxineni Monastery, monastic establishment, Brăila District, Matei Basarab, archaeological restoration.*

Am insistat asupra unor elemente sesizate încă de călătorii străini contemporani față de programul de întărire a Țării Românești cu mănăstiri fortificate, deoarece cercetările noastre nu au confirmat decât în mică măsură prezența lor și la mănăstirea Măxineni. Ne referim în special la zidul de incintă presupus de 6 - 7 m înălțime, cu o lățime corespunzătoare, ridicat o dată cu biserica sau după aceea și care să fi dat așezării monastice calitatea de fortificație. Ei bine, la Măxineni s-au putut pune în evidență doar urmele unui zid de incintă mult mai târziu, probabil din prima jumătate a secolului al XIX-lea, de dimensiuni care sugerează o elevație mult mai modestă.

pentru că Dunărea se află în preajmă, la o oră și jumătate de drum”, cf. *Călători străini*, VI, p. 221. Despre mănăstirea Slobozia, arată că „era înconjurată cu ziduri mari de piatră, ca un castel”, deoarece și ea se afla „numai la o zi depărtare de Siliștra”, *ibidem*, p. 227. O impresie deosebită sub acest aspect facea și mănăstirea Strehaiia, în extremitatea sud - vestică a țării, descrisă de același Paul de Alep ca una ce „semăna cu o cetate mare și are ziduri puternice de incintă, cu multe creneluri” (*ibidem*, p. 205). Despre mănăstirea Brâncoveni, Nicola Baksic arată în 1640 că Matei Basarab „a întărit-o ca pe o cetate și, deasupra porții a făcut un turn puternic” (*ibidem*, p. 208). La fel, mănăstirea Tismana, întărită cu ziduri de incintă de Matei Basarab, poate și în amintirea întâmplărilor ce au premers luarea domniei, avea creneluri și cinci tunuri pentru apărare.

Foto 1. Mănăstirea Măxineni.
Pisania așezată de ctitori: Matei Basarab și Elina Doamna.
(În prezent, se află la Muzeul Național de Istorie a României, în București)

Foto 2. Mănăstirea Măxineni,
biserica în ruină ctitorită de Matei Basarab și Elina Doamna

Foto 1. Mănăstirea Măxineni.
Pisania așezată de ctitori: Matei Basarab și Elina Doamna.
(În prezent, se află la Muzeul Național de Istorie a României, în București)

Foto 2. Mănăstirea Măxineni,
biserica în ruină ctitorită de Matei Basarab și Elina Doamna

Foto 4. Mănăstirea Măxineni.
Biserica și stăreția. Vedere dinspre nord-vest.
Se observă zidul de incintă și poarta de pe latura de vest.

Foto 3. Mănăstirea Măxineni.
Biserica restaurată și stăreția, în planul secund.
Vedere prin poarta zidului de nord.

Foto 3. Mănăstirea Măxineni.
Biserica restaurată și stăreția, în planul secund.
Vedere prin poarta zidului de nord.

Foto 4. Mănăstirea Măxineni.
Biserica și stăreția. Vedere dinspre nord-vest.
Se observă zidul de incintă și poarta de pe latura de vest.

Foto 5. Biserica Mănăstirii Măxineni restaurată.
Pictura murală „Adormirea Maicii Domnului”, pe peretele despărțitor
deasupra stâlpilor dintre pronaos și naos.

Foto 6. Mănăstirea Măxineni restaurată.
Beciul stăreției cu stâlpii din secolul al XVII-lea.

Foto 6. Mănăstirea Măxineni restaurată.
Beciul stăreției cu stâlpii din secolul al XVII-lea.

Foto 5. Biserica Mănăstirii Măxineni restaurată.
Pictura murală „Adormirea Maicii Domnului”, pe peretele despărțitor
deasupra stâlpilor dintre pronaos și naos.

